

МЕЛЬНИЧЕНКО Світлана,

д. е. н., професор, проректор з наукової роботи
Київського національного торговельно-економічного університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

*E-mail: melnichenko@knute.edu.ua**ORCID: 0000-0002-5162-6324*

ТУРИСТИЧНИЙ ЗБІР: ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ РЕГІОНУ

Представлено результати порівняльного аналізу механізмів сплати туристичного збору у світовій практиці ведення туристичного бізнесу та проєктів внесення змін до Податкового кодексу України. Розроблено пропозиції щодо усунення деструктивного впливу справляння збору на розвиток вітчизняного туризму.

Ключові слова: туристичний збір, туристичний податок, механізм сплати, ставки туристичного збору, внутрішній туризм, в'їзний туризм.

Мельниченко С. Туристический сбор: влияние на экономику региона. Представлены результаты сравнительного анализа механизмов уплаты туристического сбора в мировой практике ведения туристического бизнеса и проектов внесения изменений в Налоговый кодекс Украины. Разработаны предложения по устранению деструктивного влияния взимания сбора на развитие отечественного туризма.

Ключевые слова: туристический сбор, туристический налог, механизм уплаты, ставки туристического сбора, внутренний туризм, въездной туризм.

Постановка проблеми. Згідно з даними Всесвітньої туристичної організації ООН (*UNWTO*) за останні десять років спостерігаються значні темпи зростання світового туризму. Зростання у світі міжнародних туристичних прибуттів на 4 % [1] у 2019 р. порівняно з попереднім роком привело до того, що частка туризму у світовому ВВП становила 10.4 % [2]. У трійку лідерів серед країн Європейського Союзу за чисельністю туристичних потоків входять Іспанія, Франція та Італія [3]. Саме ці країни потерпають від занадто великого напливу туристів, тому одним із способів контролю за туристичними потоками в країнах та окремих їх регіонах є встановлення туристичного збору. Цей вид податку спрямовується на розвиток туристичного потенціалу адміністративно-територіальної одиниці, місцевої інфраструктури, підвищення іміджу туристичних регіонів. Туристичний збір є видом туристичного податку, кошти від сплати якого надходять до місцевого бюджету і використовуються на потреби громади. Введення туристичного збору декларується *UNWTO* та, як правило, обумовлено внутрішнім законодавством країни або ініціюється місцевими органами влади.

© Мельниченко С., 2020

Результати аналізу ставок туристичних податків у 42 країнах вказують на те, що туристичний збір стосується всіх туристів, за винятком країн, які оподатковують лише зовнішній туризм (наприклад: Японія, Нова Зеландія), та тих, які мають диференційовані ставки податку для внутрішнього та зовнішнього туризму (наприклад, Індонезія). Україна – єдина в світі держава, в якій ставки туристичного збору диференційовані для внутрішнього і в'їзного туризму від розміру мінімальної заробітної плати [4; 5]. За даними Міжнародного валютного фонду (МВФ), Україна посідає 111 місце в світі за величиною ВВП на душу населення [6]. Більшість туристів відвідує нашу країну з держав з вищим доходом на душу населення – Білорусь, Росія, Польща, Румунія, Угорщина, Словаччина, Туреччина. При цьому варто зазначити, що різні ставки податку можуть призвести до репутаційних втрат, оскільки така практика може бути названа дискримінаційною, оскільки не відповідає усталеній європейській. В більшості країн світу туристичний збір чи його аналоги стягуються незалежно від громадянства та постійного місця проживання подорожуючого. При політиці України, спрямованій на підтримку розвитку туристичної сфери та збільшення в'їзних і внутрішніх туристичних потоків, до цього виду податку слід підходити виважено.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням оподаткування туристичного бізнесу присвячено праці таких науковців і практиків, як О. Височан [7], Т. Голобородько [8], Є. Гуріна [9], А. Діденко [10], Т. Лісця [11; 12], С. Скибенко [13] та ін. Дослідження цих авторів стосуються переважно теоретико-методологічних та практичних засад оподаткування суб'єктів туристичної діяльності, і тільки деякі з них – ролі туристичного податку у фінансуванні адміністративно-територіальних одиниць. Зазначені фахівці розглядали ці питання з точки зору особливостей обліку податків і зборів. А сам механізм справляння туристичного збору, не враховуючи національне законодавство у сфері оподаткування, висвітлено недостатньо.

Мета статті – представлення результатів порівняльного аналізу механізмів справляння туристичного збору у світовій практиці ведення туристичного бізнесу та проєктів внесення змін до Податкового кодексу України в частині зазначених питань, а також розроблення пропозицій щодо усунення деструктивного впливу справляння збору на розвиток вітчизняного туризму.

Матеріали та методи. Під час дослідження використано нормативну базу переважно європейських країн щодо механізмів сплати туристичного збору, праці вітчизняних науковців і практиків, матеріали періодичного друку, інтернет-ресурси, а також звернення професійної спільноти до державних органів влади щодо внесення змін до законодавства України. Для опрацювання матеріалу застосовано емпіричні методи наукового дослідження: систематизація та узагальнення, опис результатів дослідження і впровадження їх у практичну діяльність.

Результати дослідження. З 1 січня 2019 р. набули чинності зміни до ст. 268 Податкового Кодексу, згідно з якими в Україні діють нові ставки туристичного збору, які призначаються у відсотках від мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року для однієї особи за одну добу тимчасового розміщення: до 0.5 % для внутрішніх туристів та до 5 % для іноземних туристів [4; 5].

Світовий досвід показує, що ставка туристичного збору або прив'язана до вартості готельних послуг за період проживання, або стягується одноразово при певних подіях (наприклад, виїзді чи в'їзді в країну). Практики прив'язки туристичних податків до рівня мінімальної заробітної плати на місцевому ринку праці не існує. Ставки сплати туристичного збору в деяких країнах представлено в *таблиці*.

Відповідно до Закону України "Про Державний бюджет України на 2020 рік" з 1 січня 2020 р. збільшено розмір мінімальної заробітної плати, що становить 4 723 грн [17]. Зростання розміру мінімальної заробітної плати вплинуло і на розмір ставки туристичного збору. Так, максимальний розмір туристичного збору за чинним законодавством становить 236.1 грн (5 % від 4 723 грн), що є високим для більшості засобів розміщення і негативно впливає на їхню конкурентоспроможність. Такий дисбаланс у ціноутворенні та неконкурентні умови на ринку готельних послуг призводять до знищення або тінізації бюджетного сегмента ринку та втрату зборів на преміум-сегмент. Більш логічним і таким, що відповідає усталеній практиці країн ЄС, є механізм, коли туристичний податок встановлюється як відсоток від вартості проживання. Практика країн, де вартість готельних зборів відрізняється залежно від класу (зірковості) помешкання, є більш виправданою.

Диференціація ставки туристичного збору на внутрішній і в'їзний туризм створює умови для цінової дискримінації відносно готельного бізнесу та туристів. Особливо враховуючи, що ця ставка – єдина для всіх типів та категорій засобів розміщення.

З огляду на це, представники туристичної сфери, зокрема асоціацій та громадських спілок, неодноразово звертались до центральних органів виконавчої влади, наголошуючи на тому, що внесені Законом [5] зміни в частині оподаткування туристичним збором негативно вплинуть на імідж України в світі, є дискримінаційними відносно іноземних туристів, руйнівними для туристичної сфери в цілому, деструктивними відносно туристичних операторів, такими, що призведуть до збільшення тіньового сектора туристичних послуг.

Таблиця

Ставки туристичного збору

Країна/місто	Ставка туристичного збору	Пільги
АВСТРІЯ	1.5 євро за добу	Діти до 15 років (а іноді до 14)
Відень	0.36 % до 3.2 % від вартості номеру на добу	звільняються від сплати податку
БЕЛЬГІЯ	2.39 євро з людини за ніч проживання в готелі	Діти до 18 років звільняються
Брюгге	2.12 євро з людини за ніч	від сплати податку
Гент	3 євро з людини за ніч	
БОЛГАРІЯ	0.1 до 0.72 євро з особи за ніч	–
ГРЕЦІЯ	0.5 євро на людину у день в 1* та 2* готелях; 1.5 євро – у 3* готелях; 3 євро – у 4* готелях; 4 євро – у 5* готелях	Діти до 16 років звільняються від сплати податку
ІСПАНІЯ		
Майорка	4 євро на людину в день у готелях вищого класу	Зниження на 50 % податку після 8 ночей на острові
Менорка	3 євро – середнього класу	
Ібіца	2 євро – апартаментах і круїзних лайнерах	
Форментера	1 євро – кемпінгах і гуртожитках	
Барселона	Від 0.45 до 2.25 євро з людини за ніч протягом перших 7 ночей	Діти до 16 років звільняються від сплати податку
ІТАЛІЯ		
Рим	Від 2 до 6 євро за перші 10 ночей	–
Венеція		
Флоренція		
Піза		
ЛИТВА	1 євро за ніч	Діти, інваліди, організовані туристичні групи, які забронювали більше 10 кімнат, звільняються від сплати податку
НІДЕРЛАНДИ		
Амстердам	7 % від вартості номеру	–
НІМЕЧЧИНА	Від 0.5 до 4 євро з людини за ніч або 7.5 % від вартості номера залежно від типу проживання, вартості номеру і місця розташування	У Мюнхені туристичний податок не сплачується
Берлін	5 % від вартості номера обмежений 21 послідовним днем	Ділові мандрівки звільнені від сплати податку
США		
Нью-Йорк	5.9 % з людини, якщо термін перебування не перевищує 30 днів	–
Штат Техас	6 % від вартості номера	
УКРАЇНА	До 0.5 % – для внутрішнього туризму; до 5 % – для в'їзного туризму залежно від розміру мінімальної заробітної плати за кожну добу тимчасового розміщення особи у місцях проживання (ночівлі)	Звільняються від сплати: особи, які постійно проживають, у тому числі на умовах договорів найму, у селі, селищі або місті, радами яких встановлено такий збір; особи з інвалідністю, діти з інвалідністю та особи, що супроводжу- ють осіб з інвалідністю I групи або дітей з інвалідністю (не більше 1 супроводжуючого); ветерани війни; учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС; особи, які при- були за путівками (курсівками) на лікування, оздоровлення, реабілітацію, що мають ліцензію на медичну практику та акредитацію центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я; діти до 18 років; дитячі лікувально- профілактичні, фізкультурно-оздоровчі та санаторно-курортні заклади
ФРАНЦІЯ	Від 0.5 до 4 євро з особи за ніч	Діти до 18 років звільняються від сплати податку
Париж	Від 0.58 до 4.6 євро з особи за ніч	
ХОРВАТІЯ	Від 0.32 до 0.74 євро з людини за ніч – у "ранній" сезон; від 0.54 до 0.94 євро – "високий" сезон; від 0.27 до 0.6 євро – "низький" сезон; від 0.32 до 0.74 – "пізній" сезон	Дітям віком від 12 до 18 років надається знижка 50 %; діти до 12 років звільняються від сплати податку

Джерело: складено автором за даними [8; 14–16; 24].

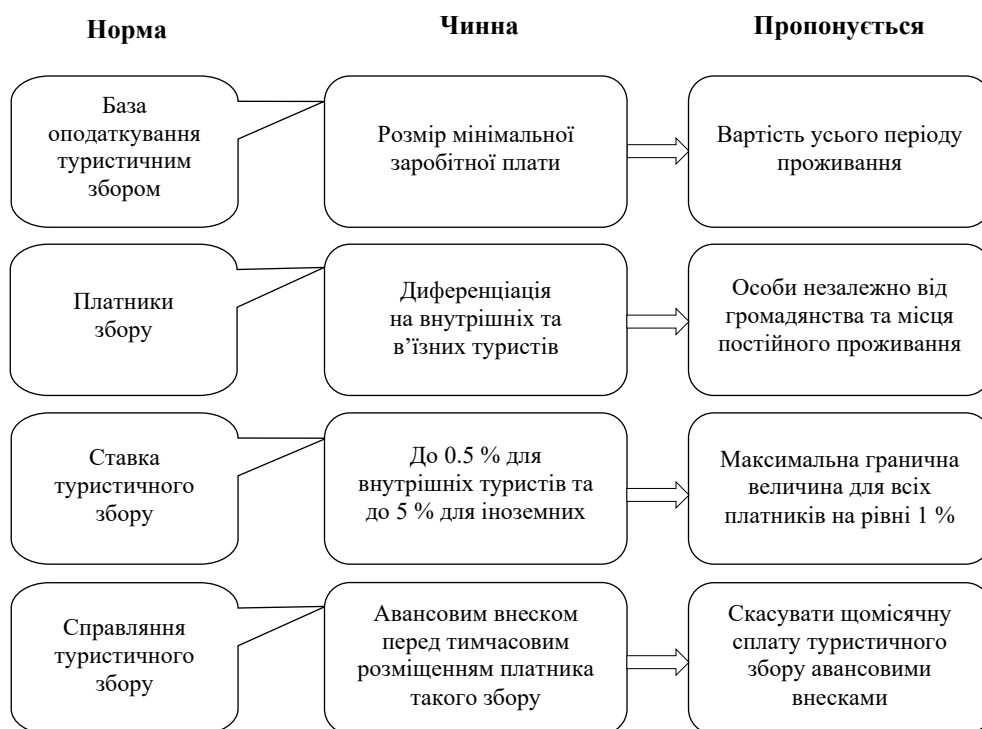
Аргументи стосовно того, що саме законодавчо визначена процедура сплати туристичного збору обумовила збільшення надходжень від нього до місцевих бюджетів у 2019 р. (190.7 млн грн) порівняно з 2018 р. (90.7 млн грн) майже у два рази, не є переконливими, оскільки, крім запровадження нового порядку справляння туристичного збору, на це вплинули також інші фактори:

- зростання економіки країни загалом. За даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, зростання ВВП у 2019 р. сповільнилось з 3.4 % у 2018 р. до 3.3 % [18]. Водночас, високий внутрішній попит генерував високі показники, у тому числі, у сфері послуг, до якої належить туристична;
- індекс споживчих цін (у 2019 р. становив 104.1 % порівняно з минулим роком 109.8 %) [19];
- зростання середньої заробітної плати в Україні [20];
- запровадження туристичного збору на територіях, де раніше зазначений збір не справлявся, що забезпечило у 2019 р. додаткові надходження до відповідних бюджетів у сумі близько 3 млн грн;
- зростання у двічі іноземних туристів, які відвідали Україну, з 14.2 млн у 2018 р. до 27.3 млн у 2019 р. [21].

Враховуючи зазначене та для забезпечення дотримання принципу рівності усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації, а також пропорційності сум туристичного збору вартості наданих послуг з тимчасового розміщення у місцях проживання (ночівлі) залежно від класів таких місць (готелі, кемпінги, мотелі, хостели, будинки відпочинку, туристичні бази, санаторно-курортні заклади, житлові будинки, квартири тощо), доцільно внести зміни до Податкового кодексу з питань оподаткування туристичним збором (*рисунок*).

Запропонована зміна бази оподаткування туристичним збором сприятиме запровадженню більш рівних умов податкового навантаження для місць проживання (ночівлі), які мають різний економічний статус (такі, наприклад, як хостели та 5-зіркові готелі), оскільки базується на вартості проживання. Диференціація ставок туристичного збору, що встановлюються рішеннями органів місцевого самоврядування, не повністю компенсує різницю між економічною рентабельністю місць проживання, тому більш "дешеві" знаходяться в порівняно нерівних умовах оподаткування.

У більшості країн світу туристичний збір чи його аналоги стягуються незалежно від громадянства та постійного місця проживання подорожуючого. У політиці України, що спрямована на підтримку розвитку туристичної сфери та збільшення в'їзних і внутрішніх туристичних потоків, до цього виду податку слід підходити виважено та вилучити зазначену норму щодо диференціації за видами туризму.

Рекомендації з питань оподаткування туристичним збором

Джерело: розроблено автором.

Туристичний збір не є основним джерелом наповнення місцевих бюджетів. За даними Державної податкової служби, у 2019 р. на надходження від сплати туристичного збору (196 млн грн) припало лише 0.07 % обсягу податкових платежів до місцевих бюджетів (270 млрд грн) [22]. При цьому органам місцевого самоврядування необхідно раціонально використовувати законодавче право встановлювати ставку збору залежно від кон'юнктури туристичного ринку.

Згідно з пунктом 10.3 статті 10 Податкового кодексу туристичний збір не має обов'язкового характеру, місцеві органи влади приймають рішення щодо доцільності його запровадження [4; 5]. Крім того, органи місцевого самоврядування самостійно призначають ставки туристичного збору, в діапазоні від "0" до максимально встановлених розмірів. Вплив надходжень від туристичного збору на показники місцевих бюджетів залежить від: кількості територіальних громад, на територіях яких запроваджено туристичний збір; розміру ставок цього збору, які встановлюються кожним органом місцевого самоврядування на відповідній території; кількості туристів, що відвідують зазначені території. Туристичний збір не є бюджетоутворюючим податком. Тому, якщо опосередковано розглядати питання впливу збору на формування дохідної частини надходження від туристичного збору у сумі 190.7 млн грн на рік, які надходять до 12 тис. місцевих бюджетів, то в середньому такий вплив оцінюється у розмірі 1320 грн у місяць для кожної об'єднаної територіальної громади. Винятком є м. Київ, де надходження від

сплати туристичного збору у 2019 р. (63.6 млн грн) зросли майже удвічі порівняно з попереднім періодом (32.9 млн грн) при 35 млн запланованих [23].

Скасування щомісячної сплати туристичного збору авансовими внесками спростить процедуру адміністрування (справляння) цього збору. Це сприятиме поверненню прозорого механізму сплати туристичного збору, що був чинним до 01.01.2019, усуненню зайвих транзакцій (повернення суми збору у випадку дострокового від'їзду) та зменшенню корупційних ризиків.

Висновки. Внесення запропонованих змін забезпечить дотримання принципу рівності усіх платників перед законом, соціальної справедливості, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації та рівні конкурентні умови на ринку готельних послуг, а також спрощення адміністрування туристичного збору.

Зазначені зміни матимуть позитивний вплив на розвиток туристичної сфери України, особливо під час відновлення її роботи після закінчення карантину, та покращать імідж України як туристично привабливої держави.

Водночас, враховуючи, що на сьогодні у зв'язку з поширенням коронавірусу *COVID-19* Урядом запроваджено заходи, спрямовані на безпеку та охорону здоров'я українців, припинено переміщення людей всередині країни та тимчасово заборонено в'їзд в Україну для іноземців, готельний бізнес та туристична сфера фактично не працюють, доцільним є після закінчення карантину провести обговорення цього питання із залученням широкого кола представників галузі та органів місцевого самоврядування. При цьому слід враховувати комплексний підхід до розгляду зазначеного питання, адже із розвитком туристичної сфери в країні збільшується кількість туристів і, як наслідок, втрати місцевих бюджетів від зменшення надходжень туристичного збору компенсуються витратами туристів у сфері послуг та суміжними з цим податками – ПДВ, ПДФО, акцизи тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кількість міжнародних туристичних поїздок досягла 1.5 мільярда. URL: <https://www.unian.ua/tourism/news/10839209-kilkist-mizhnarodnih-turistichnih-pojizdok-dosyagla-1-5-milyarda.html>.
2. Частка туризму у світовому ВВП торік становила понад 10%. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2431133-castka-turizmu-v-svitovomu-vvp-torik-stanovila-ponad-10.html>.
3. Туризм в Італії. URL: <http://www.geograf.com.ua/italy/542-italy-tourism>.
4. Податковий кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-17. Ст. 112.
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращання адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 49. Ст. 399.
6. Список країн за ВВП (ПКС) на душу населення. URL: [k.wikipedia.org/wiki/Список_країн_за_ВВП_\(ПКС\)_на_душу_населення](https://k.wikipedia.org/wiki/Список_країн_за_ВВП_(ПКС)_на_душу_населення).

7. Височан О. С. Концептуалізація розвитку бухгалтерського обліку у суб'єктів, що здійснюють туристичну діяльність: монографія. Львів: Видавництво Тараса Сороки, 2015. 312 с.
8. Голобородько Т. В., Єршова У. І. Туристичний податок: особливості справляння в Україні та європейських країнах (на прикладі Франції). *Інфраструктура ринку*. 2018. № 19. С. 449-456.
9. Гуріна Є. С. Специфіка системи оподаткування туристичного бізнесу в Україні. *Молодий вчений*. 2016. № 12 (39). С. 734-738.
10. Діденко А. Система оподаткування туристичного бізнесу в Україні. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/didenko2.htm.
11. Лісіца Т. Туристична діяльність: облік та оподаткування. *Вісник*. Офіційно про податки. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/issue/5749>.
12. Лісіца Т. Туристична діяльність: яку систему оподаткування обрати. URL: <https://news.dtki.ua/taxation/common/45315>.
13. Скибенко С. Роль туристичного збору у фінансуванні регіону. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2013. № 2. С. 315-319.
14. Аналіз європейського досвіду використання туристичного збору. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28934.pdf> (дата звернення 16.05.2018).
15. Туристичний податок: за що і де його потрібно платити? URL: <https://tripmydream.ua/media/layfhak/tyristichnij-podatok-za-scho-i-de-jogo-potribno-platiti>.
16. Нові нормативи туристичного збору в Україні. URL: <https://appu.org.ua/main-news/novi-normi-turistichnogo-zboru-v-2019-roczii>.
17. Про Державний бюджет України на 2020 рік. Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 5. Ст. 31.
18. Зростання економіки України уповільнилось до 3,3%. Мінекономіки. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/02/4/656651>.
19. Індекс інфляції (індекс споживчих цін) в Україні. URL: <https://services.dtki.ua/catalogues/indexes/3>.
20. Показник середньої заробітної плати за 2018 рік. URL: <https://www.pfu.gov.ua/32397-pokaznyk-serednoyi-zarobitnoyi-platy-za-2018-rik>.
21. Україна поднялась на 10 позицій в рейтинге туристической конкурентоспособности. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/markets/turizm-v-ukrajini-ukrajina-pidnyalasya-v-reytingu-turistichnoji-konkurentospromozhnosti-novini-ukrajini-50047498.html>.
22. Надходження податків і зборів. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nahodjennya-podatkov-i-zboriv--obovyaz/nahodjennya-podatkov-i-zboriv>.
23. Туристичний збір торік приніс Києву понад 63 мільйони гривень. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2854872-turistichnij-zbir-torik-prinis-kievu-ponad-63-miljoni-griven.html>.
24. 1001 ідея бюджетних подорожей Європою. URL: <http://1001idea.info/turystychni-podatky-italiya/#:~:text=1.,%D1%8F%D0%BA%D1%96%20%D0%B2%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D1%82%D0%B5%20%D1%83%20%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%96>.

Стаття надійшла до редакції 02.06.2020.

Melnychenko S. Tourist fee: impact on the economy of the region.

Background. Ukraine is the only country in the world where tourist fee rates are differentiated for domestic and inbound tourism from the size of the minimum salary. Different tax rates can lead to reputational losses, as such practice can be considered discriminatory because it does not correspond to the established European one.

The analysis of the recent researches and publications has shown that despite the presence of separate scientific studies on the taxation of tourism entities in terms of accounting for taxes and fees, there is a need to determine the mechanism of tourist fee collection.

The aim of the article is to present the results of the comparative analysis of tourist fee collection mechanisms in the world practice of tourism business and projects to amend the Tax Code of Ukraine on these issues, as well as development of proposals to eliminate the destructive impact of fee collection on domestic tourism.

Materials and methods. The regulatory framework of mainly European countries on the mechanisms of tourist fee payment, the works of domestic scientists and practitioners, media materials, Internet resources, as well as the appeal of the professional community to the state authorities to amend Ukrainian legislation have been used in the study. Empirical methods of scientific research have been applied: systematization and generalization, description of the research results and their implementation in practice.

Results. The results of the comparative analysis of the mechanisms of tourist fee payment in the world practice of conducting tourist business and projects of amendments to the Tax Code of Ukraine are presented. Proposals for the elimination of the destructive impact of fee collection on the development of domestic tourism have been developed.

Conclusion. The proposed changes will ensure compliance with the principle of equality of all taxpayers before the law, social justice, prevention of any manifestations of tax discrimination and equal competitive conditions in the market of hotel services, as well as simplification of the tourist fee administration.

Keywords: tourist fee, tourist tax, payment mechanism, tourist tax rates, domestic tourism, inbound tourism.

REFERENCES

1. Kil'kist' mizhnarodnyh turystychnykh poi'zdok dosjagla 1.5 mil'jarda [The number of international tourist trips has reached 1.5 billion]. *www.unian.ua*. Retrieved from <https://www.unian.ua/tourism/news/10839209-kilkist-mizhnarodnih-turistichnih-pojzdok-dosyagla-1-5-milyarda.html> [in Ukrainian].
2. Chastka turyzmu u svitovomu VVP torik stanovyla ponad 10% [The share of tourism in world GDP last year was over 10%]. *www.ukrinform.ua*. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2431133-castka-turizmu-v-svitovomu-vvp-torik-standovila-ponad-10.html> [in Ukrainian].
3. Turyzm v Italii' [Tourism in Italy]. *www.geograf.com.ua*. Retrieved from <http://www.geograf.com.ua/italy/542-italy-tourism> [in Ukrainian].
4. Podatkovyj kodeks Ukrai'ny [Tax Code of Ukraine] (2011). *Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrai'ny – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 13-17. St. 112 [in Ukrainian].
5. Pro vnesennja zmin do Podatkovogo kodeksu Ukrai'ny ta dejakyh inshykh zakonodavchyh aktiv Ukrai'ny shhodo pokrashhannja administruvannja ta peregljadu stavok okremykh podatkov i zboriv [On amendments to the Tax Code of Ukraine and some other legislative acts of Ukraine to improve the administration and revision of the rates of certain taxes and fees] (2018). Law of Ukraine. *Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrai'ny – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 49. St. 399 [in Ukrainian].
6. Spysok kraï'n za VVP (PKS) na dushu naseleennja [List of the countries by GDP (PPP) per capita]. *wiki*. Retrieved from [k.wikipedia.org/wiki/Spysok_kraï'n_za_VVP_\(PKS\)_na_dushu_naseleennja](http://k.wikipedia.org/wiki/Spysok_kraï'n_za_VVP_(PKS)_na_dushu_naseleennja) [in Ukrainian].
7. Vysochan, O. S. (2015). Konceptualizacija rozvytku buhgalters'kogo obliku u sub'ektiv, shho zdijsnjut' turystychnu dijal'nist' [Conceptualization of the development of accounting in the entities engaged in tourism activities]. L'viv: Vydavnytstvo Tarasa Soroky [in Ukrainian].
8. Goloborod'ko, T. V., & Jershova, U. I. (2018). Turystychnyj podatok: osoblyvosti spravljannja v Ukrai'ni ta jevropejs'kyh kraï'nah (na prykladi Francii') [Tourist tax: the features of collection in Ukraine and European countries (on the example of France)]. *Infrastruktura rynku – Market Infrastructure*, 19, 449-456 [in Ukrainian].

9. Gurina, Je. S. (2016). Specyfika systemy opodatkuwannja turystychnogo biznesu v Ukrai'ni [Specificity of the tourism business taxation system in Ukraine]. *Molodyj vchenyj – Young Scientist*, 12 (39), 734-738 [in Ukrainian].
10. Didenko, A. Systema opodatkuwannja turystychnogo biznesu v Ukrai'ni [The system of taxation of the tourist business in Ukraine]. *ourlib.ne*. Retrieved from http://tourlib.net/statti_ukr/didenko2.htm [in Ukrainian].
11. Lisica, T. Turystychna dijəl'nist': oblik ta opodatkuwannja [Tourist activity: accounting and taxation]. *Oficijno pro podatky*. www.visnuk.com.ua. Retrieved from <http://www.visnuk.com.ua/uk/issue/5749> [in Ukrainian].
12. Lisica, T. Turystychna dijəl'nist': jaku systemu opodatkuwannja obraty [Tourist activity: which taxation system to choose]. Retrieved from <https://news.dtki.ua/taxation/common/45315> [in Ukrainian].
13. Skybenko, S. (2013). Rol' turystychnogo zboru u finansuvanni regionu [The role of tourist fee in region financing]. *Naukovyj visnyk Poltav'skogo universytetu ekonomiky i torgivli – Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade*, 2, 315-319 [in Ukrainian].
14. Analiz jevropejs'kogo dosvidu vykorystannja turystychnogo zboru [Analysis of the European experience of using tourist fee]. *euinfocenter.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28934.pdf> (data zvernennja 16.05.2018) [in Ukrainian].
15. Turystychnyj podatok: za shho i de jogo potribno platyty? [Tourist tax: for what and where it should be paid?]. *tripmydream.ua*. Retrieved from <https://tripmydream.ua/media/layfhak/tyristichnij-podatok-za-scho-i-de-jogo-potribno-platiti> [in Ukrainian].
16. Novi normatyvy turystychnogo zboru v Ukrai'ni [New standards of tourist fee in Ukraine]. *appu.org.ua*. Retrieved from <https://appu.org.ua/main-news/novi-normi-turistichnogo-zboru-v-2019-roczy> [in Ukrainian].
17. Pro Derzhavnyj bjudzhet Ukrai'ny na 2020 rik [About the State Budget of Ukraine for 2020] (2020). Law of Ukraine. *Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrai'ny – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 5. St. 31 [in Ukrainian].
18. Zrostannja ekonomiky Ukrai'ny upovil'nylos' do 3,3%. Minekonomiky [Ukraine's economic growth has slowed down to 3.3%. Ministry of Economy]. www.epravda.com.ua. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/news/2020/02/4/656651> [in Ukrainian].
19. Indeks infljacji' (indeks spozhyvchyh cin) v Ukrai'ni [Inflation index (consumer price index) in Ukraine]. *services.dtki.ua*. Retrieved from <https://services.dtki.ua/catalogues/indexes/3> [in Ukrainian].
20. Pokaznyk seređn'oi' zarobitnoi' platy za 2018 rik [The average salary indicator for 2018]. www.pfu.gov.ua. Retrieved from <https://www.pfu.gov.ua/32397-pokaznyk-serednoyi-zarobitnoyi-platy-za-2018-rik> [in Ukrainian].
21. Ukraina podnjalas' na 10 pozicij v rejtinge turisticheskoi konkurentosposobnosti [Ukraine has risen by 10 positions in the rating of tourist competitiveness]. *nv.ua*. Retrieved from <https://nv.ua/ukr/biz/markets/turizm-v-ukrajini-ukrajina-pidnyalasya-v-reytingu-turistichnoji-konkurentospromozhnosti-novini-ukrajini-50047498.html> [in Ukrainian].
22. Nadhodzhennja podatkiv i zboriv. Derzhavna podatkovna sluzhba Ukrai'ny [Tax revenues and fees. State Tax Service of Ukraine]. tax.gov.ua. Retrieved from <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nadhodjennja-podatkov-i-zboriv--obovyaz/nadhodjennja-podatkov-i-zboriv> [in Ukrainian].
23. Turystychnyj zbir torik prynis Kyjevu ponad 63 mil'jony hryven' [The tourist fee brought Kyiv more than 63 million hryvnias last year]. www.ukrinform.ua. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2854872-turistichnij-zbir-torik-prinis-kievu-ponad-63-miljoni-griven.html> [in Ukrainian].
24. 1001 ideja bjudzhetnyh podorezhej Jevropoju. URL: <http://1001idea.info/turystychni-podatky-italiya/#:~:text=1.,%D1%8F%D0%BA%D1%96%20%D0%B2%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D1%82%D0%B5%20%D1%83%20%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%96>.